

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor
Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et
Divortiis, Dissertationes Tres**

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Cap. III. Neque Leges Exod. XXI. 9. & XXII. 16. Deut. XXII. 28. 29. probant
polygamiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

X. Ex his omnibus manifestum est, polygamiam etiam legi naturali, & morali, quæ in Decalogo continetur, repugnare, sicut supra eam legi naturæ, ab ipso Naturæ auctore in creatione & rerum primordiis positæ, cordique humano inditæ, adeoque posteritati universæ perpetuo observandæ, adversari, demonstratum ivimus. Decem enim illa verba cum ore Dei promulgata sint, & quidem publice in monte, tam alta voce, ut a sexcentis hominum millibus per aliquot milliaria exaudiri possent Deut. v. 22. & ipsius Dei digito lapidibus inscripta, perpetuæ sunt observantiæ, cum reliqua præcepta a Mose in tabernaculo data sint. Infirmum enim est, quod Scholastici putent, legem moralem gentes non obligare, quia solis Judæis lata Exod. xx. Deut. v. Quamvis enim iis solis data fuerit per modum privilegii, non tamen solos Israëlitas obligasse patet, quia a profelytis & peregrinis etiam erat observanda, & in lege naturæ fundata. Quæ etiam ratio est, quod Paulus Rom. xiiii. Eph. vi. & passim, eadem præcepta gentibus inculcet. Atque ita Hebræi docent, שהן על כל בני העולם בכלל בין ישראל בין גוי quod ista præcepta omnes homines concernant, sive Israelita fuerint, sive gentiles.

CAPUT III.

Neque leges Exod. xxi. 9. & xxii. 16. probant polygamiam.

SEquuntur leges, quas confirmandæ & stabilindæ polygamie Sadducit Theophilus. Thesi lxxvi dicit, legem illam Exod. xxi. 9. si ulla alia in tota Scriptura, clarissime docere, Deum permisisse parentibus, ut filiis suis quarant duas uxores. Hoc autem salva sua justitia & sanctitate nullatenus facere potuisse, si polygamia contra primam institutionem aut alias ipsius leges esset. Legem enim ille ita exponit: Moses patri præscribit, quomodo se gerere debeat, si suam ancillam suo filio desponsset, quod scilicet instar filiæ illam debeat dotare, & si filio adhuc aliam secundam scilicet desponsset, priori, nempe ancillæ nihil de alimentis, vestimentis & debito conjugali detrahere. Ath. Vincentius Biblia Ernestina allegat, in quibus hæc verba extant: Si filio aliam præter primam istam ancillam adhuc acquirat. Sed mihi videor istam difficultatem facile solvere posse.

II. In quem finem ipsa verba Hebræa sunt inspicienda, ut, quem

quem illa sensum fundant, unusquisque videat, quæ commat. 9. 10. & 11. ita sonant. : אם אחורה יקח לי : אם אשה לא יעשה לה : אם אשה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף : שארה כמותה ועונתה לא יגרע ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף :
 Id est, *Si filio suo desponsset eum, secundum jus filiarum facito ei. Si aliam acceperit ei, alimentum ejus, operimentum ejus & habitationem ejus ne diminuat. Quod si tria ista non fecerit ei, tum exito gratis absque pecunia.* Ex quibus verbis, si recte vertantur, nondum ita clarum est, Patri permixtum a Deo, ut filio suo quærat duas uxores. Quia textus non infert casum superinductæ alterius conjugis, sed si aliam acceperit ei (filio) ista ancilla relicta vel posthabita. Qui enim aliam accipit, ille priorē oblatam repudiat vel abire jubet. Neque verba illa, *præter illam, adhuc*, vel *quoque*, in textu reperiuntur. Biblia Ernestina inspiciere non licet. Neque illa authentica. Iunius & Trem. paulo aliter vertunt: *Si alteram acceperit sibi*, Ita LXX. Onkelos, Syrus, Samaritanus; sed versio Lutheri, Gallica, Anglicana, Belgica, Helvetica, habent *aliam ei*, qui Abarbeneli in *Pentat. fol. 178. 4.* est *Dominus ancilla memoratus, aut filius.* Videtur autem *ut accepit* de patre potius enunciari, quam de filio, quia patres passim dicuntur filiis suis accipere uxores Gen. xxxvi 11. 6. Judic. xiv. 2. Ex quibus evidens est, falsum esse, quod dicatur in textu, *Si filio adhuc aliam scilicet secundam desponsset.* Id enim alia phrasi Scriptura exprimere consuevit Gen. xxxi. 50. אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי. *Si afflixeris filias meas, & assumseris mulieres præter filias meas.* Hic vero non dicitur *præter eam*, vel *supra eam*, vel *ultra eam*, aut *cum ea*, quemadmodum interpretantur Targum tum Hierosolymitanum, tum Uzielidi tributum, & Arabs.

III. Præcepit Deus com. 7. ut serva, quam Dominus sibi aut filio uxorem volebat, semper in ædibus ejus maneret, neque parenti ejus hac in re obsistere liceret, quia emebatur in spem matrimonii, atque hoc R. Mofi Gerund. & R. M. Albeldæ est, *non exire, ut servi exeunt*, qui post sex annorum servitutem, seu jubiliæ, libertatem accipiebant. Juxta R. Levi ben Gerson, Dominus potuit servo dare Cananæam ad tollendos liberos; at servam Cananæo uxorem dare non poterat, verum obligatus erat, ut vel ipse duceret eam, aut filio suo daret, ut ita *non exiret, ut servi*, id est nequaquam maritata, quam sententiam approbat Abarbenel. Si vero Dominus nec sibi nec filio eam desponderet, sed aliam ei acciperet,

ret, ut spe matrimonii puella excideret, non habebat jus eam alicui e populo extero vendendi, sed dare tenebatur huic puellæ *שאר* alimentum ejus (Auctor Michlal Jophi explicat על כל מון *de omnis generis alimento*) כמותה tegumentum ejus, & ענתה habitationem sive domicilium ejus. Quod alii vertunt lectum & dotem, quam solebant sponsi post concubitum uxoribus suis dare; ut posset hoc modo dotata honestum sponsum invenire. Quod si tria ista non fecerit ei, nempe proxime immediata victum, amictum & domicilium, tum exito gratis (sine pretio, immerito, sine causa, culpave, sicut תם Psal. xxxv. 15.) absque pecunia, ut non teneantur cognati pecuniam dare Domino ancillæ ad redimendam eam. Alii tria ista, aliter exponunt, nempe si Dominus neque filio servam junxerit, neque etiam redimi curaverit. Sic R. Bechai comment in leg. f. 94. 2. והם שלש אלה כלומר היעורר לעצמו או לבנו או שיפרנה האב Id Abulenti quidem non probatur, quod illa copulativè impleri nequeant. Verum isti difficultati facile fieri potest fatis, si cum Auctore Michlal Jophi verba illa *שאר* sumamus pro *שאר* id est; si unum ex hisce tribus non fecerit, sicut Judic. xxi. 7. Jephtha Gilhadita sepultus est בערי גלעד in civitatibus Gilead, id est in una, vel aliqua urbium Gilead.

IV. Phrasin אם אחזר יקה לו si aliam ei vel sibi accipiat, non prodesse polygamix fautoribus, vidimus. Sed aliud ex hoc textu argumentum duci potest ex voce ענתה com. 10. quam nos habitationem vel domicilium ejus vertimus, alii vero cum Pellicano, pretium pudicitie, (pro defloratione) sive interesse ejus quoad pudicitie honestatem & famam attinet, ut solvat virginitatis jacturam; alii debitum conjugale & nuptias. Atque ita Hebræi communiter intelligunt tempus statutum & determinatum, scilicet concubitus maritalis quod חשמי i. e. officium debiti conjugalis appellant. Ut ita suo tempore præter aliam, etiam huic ancillæ debitum conjugale præstare jubeatur, ad suscipiendam ex ea prolem, qui finis est conjugii. Ita Maymonides אישה sive de Connubiis Cap. XII. §. 1. 2. Qui ducit uxorem, virginem, mulierem, majorem, parvam, Indeam, proselytam, manumissam, is ei promittit res decem. Ex quibus tria ista lege sancita sunt, curatio corporis, vestitus, & statum tempus. Curatio corporis, hoc est, ejus alimentum: vestitus est, quod nomen ipsum declarat: sed ענה statum tempus, ut consuetudine communi cum ea se jungat. Reliqua septem auctoritate Sapientum sunt instituta,

(quæ ex Maym. in pauca contraham, videlicet,) *Sors donationis propter nuptias, ut vir ægrota uxoris curam habeat, captivam redimat, mortuam sepeliat, vidua prospiciat de domicilio & alimentis, ut filia ex bonis paternis vivat, donec nubant, & pueri hæreditatem ex æquo partiantur.* Quæ sex forti donationis sive doti principali adjuncta Dotis conditiones vocantur.

V. Verum enimvero & hæc argutationes carent fundamento, quia voces cognatæ מעון 1. Sam. 11. 29. 32. Psal. LXXVIII. 6. LXXI 3. XC. 1. & מעונה Deut. XXXIII. 27. Psal. LXXVI. 3. Amos III. 4 *habitaculum*, vel juxta Kimchium, *locum commorandi* denotant. Quidni pari modo מעונה, ut idem sit, quod מעון? Atque ita Aben-Ezra monet, quosdam interpretari *ריוחה habitationem ejus*. Accedit, quod juxta Masorethas Hof. x. 10. talem significationem habeat *לשתי מעונה in duabus habitationibus ipsorum*. Atque ita hic manebit sensus: si filius sibi, vel Dominus (pater) ei (filio) aliam accipiat, victum & amictum ejus, & habitationem ejus non diminuat, id est, non veluti exteram eam tractet, nec ignominiose expellat, sed honeste & liberaliter ceu ingenuæ & liberæ puellæ tria illa dabit, comm. 11.

VI. Siquis vero præfractius contendere velit, vocem מעונה non aliter vertendam esse, quam per *statutum tempus*, (Saadias habet *זמנים קצורים tempora sua præfinita*), existimat Clariss. Pfeifferus, dici posse, innui tempus non *debiti conjugalis uxori, sed laboris & quietis ancillæ Israeliticæ præstandum*. Cui placet subjungere aliam solvendi rationem, quod scilicet, si cum Chaldæis, Arabe, Fagio, Piscatore, Castalione & Grotio, quique eos sequuntur, ita alicui visum sit verba interpretari, *Si alteram quoque acceperit ei, ipsa nempe ancilla retenta*, (quod fieri potuisse censet Abulensis) non autem repudiata, & vocem מעונה *de debito conjugali* exponere, hæc non tam lex, quam permissio dicenda sit, qualis est divortii, pro duritia cordis ipsorum Deut. XXIV. 1. seq. Matth. XIX. 7. 8. Quod conditionales illæ locutiones haud obscure innuunt. *כי יקח איש אשה quum duxerit quis uxorem.* *כי ימכר איש את בתו quum venderit quis filiam suam.* *אם לבנו ייערנה Si filio suo desponset eam*, & ita porro. Quæ ratione cadit omne præsidium, quod polygamie patroni in hac lege quærunt, quam clarissime polygamiam adstruere putant.

VII. Altera Lex Mosaica in Exodo, ex qua polygamiam stabilire conantur Theophilus Aleth. & Athanasius Vinc. eadem Thefi

LXVI. extat cap. XXII. 16. וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה וכו' יפתה לו לאשה. *Si quis iephatteh pellegerit virginem, qua non est desponsata, & cubaverit cum ea; omnino constituens ei dotem accipito eam in uxorem.* com. 17. *Si plane rennet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout est dos virginum.* Verba illa, si quisquam, in genere poni dicunt, sine determinatione ad cœlibem. Quia igitur Spiritus S. non determinat nec hic nec alibi, nec nos determinare debere, sed de omni viro accipere, sive sit uxoriatus, sive non. Conferunt locum parallelum Deut. XXII. 28. 29. quem eodem modo cum illis explicat Daph. Arcuarius pag. 23. tam de conjugatis, quam solutis, sine ulla limitatione, sicut versum 22. ejusdem capitis tam solutos quam maritatos concernere contendit.

VIII. Ast nulla nos cogit necessitas, ut de conjugato legem interpretemur, tamen sine determinatione *אין* quisquam dicatur, non valet tamen universaliter, sed subjectum illud restringendum est; si scilicet esset vir de eadem tribu, de qua puella vel profelytus Num. XXXVI. si non esset gentilis Deut. VII. (qualis graviori poena erat afficiendus, quia sic toti universitati Hebræorum ignominia nota inurebatur, sicut inter nos majore poena afficiendus foret Judæus vel Turca, qui cum Christiana scortaretur) nisi etiam esset servus Hebræorum, aut consanguineus, aut sacerdos summus. Ita etiam restringere licet legem ad cœlibem. Huc spectant, quæ habet Seldenus *Uxore Ebr. Lib. I. c. XVI. Quod vero de nuptiis heic dictum, intelligendum est de ea, cujus stupratori nuptiæ non alias interdita.* Nam si secundaria erat, aut aliquo precepto sive expresse negativo, sive negativo ex affirmationis nota (juxta superius dicta) nedum incestus nomine ei interdita, non erat ducenda. Verba illa sit ei in uxorem interpretantur per *ל* *הראויה לאשה* in uxorem, qualis ei e lege alias idonea. Igitur tamen si virginem vi compresserat Pontifex maximus, ducenda ei non erat. Quoniam jam virgo non erat ipsa. Et solum virgo ei ex lege, ut ostensum est, ducenda. Ita etiam de viro intelligendum hoc est, cujus nuptiæ non sunt interdita, quemadmodum interdita sunt conjugato cum aliis mulieribus Gen. II. 24. Lev. XVI. 18. Fr. Junio Exod. XXII. 16. *Lex concubitus inter cœlibes est, si quis pellegerit virginem nemini desponsatam, eamque compresserit.* Quod Abarbenel non obscure innuit, quando pellicientem in hoc concubitu gloriam apud juvenes quarere dicit. Nec desunt, qui comma 22. Deut. XXII. quod Arcuarius urget, ad

conjugatos tantum, adeoque ad duplex adulterium referant. Quamvis nihil obftet, quo minus, & de conjugato & de coelibere ista lex intelligi queat, quia licet coelebs reus non sit perfidiae, tamen aequè jus publicum violavit, atque foemina adultera. Haec sententia etiam Calvinii, Junii, Zepperi & aliorum est.

IX. Differentiam horum praëceptorum, paucis subnectere visum est. Agitur in Exodo de puella, quæ blandis verbis seducta in stuprum ultro consensit, sive de virgine, quam juvenis pellexerit obtentu futurarum nuptiarum, ut loquuntur maximi Theologi Junius & Rivetus. Verbum enim פִּתָּהּ *pittah* in Pihel *pellicere* & *polliceri*, *illecebris fallere*, *verborum blanditiis inescare*, *blandiendo decipere*, *veris vel falsis rationibus persuadere* significat, unde Graecum *πειθω* *suadeo*, & *ἀπατάω* *persuadendo decipio*, *blandis verbis induco*, quo verbo LXX utuntur *ἐὰν δὲ ἀπατάσῃ τὴν παρθένον*. Onkelos & Syrus verbum *שׁוּל* *adhibuerunt* *blanditus*, *adulatus est*, *commovit*, *solicitavit*, *decepit*; unde nomen *שׁוּל* i. e. *res plausibilis* & *furcata*, quæ primo aspectu emtores allicit. Sed in Deuteronomio aliud verbum usurpatur *חָפַשׂ* *apprehendit*, *cepit*, *tenuit*, *manibus deprehendit*, & *deprehendendo contrectavit*.

X. Verba Deut. xxii. 28. 29. ita sonant: *אִם יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה* *ut phasa & prehendens eam, concubuerit cum ea, & manifesti fiant: Tunc dabit vir ille, qui concubuit cum ea, patri puella quinquaginta siclos argenteos; & esto illi in uxorem; quod compressit eam; ne potestis dimittere eam omnibus diebus suis.* Qui casus diversus est a priori, cum quis occasione arrepta, puellam vitiaverit. LXX id voce *βιάσασθαι* *vim faciens* expriment, quod quidem non de violento raptu, qui capitali poena mulctabatur, attamen de ipso facto *apprehensionis*, citra suasionem & puellæ consensum, intelligi debet. Ideoque hic etiam dicitur *אִם יִמְצָא אִישׁ* *Si invenerit quispiam puellam casu scilicet, quo notatur, quod eam antea non sollicitaverit, matrimonium & dona pollicendo.*

XI. Abarbenel *Commentario in Exod. xxii. 16. fol. 181. 4.* poenam delicti & rationem ejus exponit: *וְהָיָה כִּשְׁכֵּם יִשְׁכַּב אִתָּהּ* *ut phasa & prehendens eam, concubuerit cum ea, & manifesti fiant: Tunc dabit vir ille, qui concubuit cum ea, patri puella quinquaginta siclos argenteos; & esto illi in uxorem; quod compressit eam; ne potestis dimittere eam omnibus diebus suis.* *Est illa res exosa Domino, si quis pelliciendo & seducendo concubar cum puella. Ideo poena ejusmodi*

ejusmodi pellicienti constituta est, ut dotando dotet eam sibi in uxorem, id est, ut mox eam sibi in uxorem accipiat, & instrumentalem dotem ei scribat, prout est dos virginum, quæ apud vi apprehendentem virginem definita & determinata est Deut. xxii. 29. a quo scilicet quinquaginta sicli argentei solvendi. Idem commentator hujus juris rectitudinem & æquitatem ostendit verbis seqq. quorum sensum exprimam; quod scilicet plerumque juvenes non puellam sibi convenientem & æqualem pelliciant, quam ducere animum induxerint, sed quod qui sibi videntur honoratiores, pulchras alicujus filias spectantes & concupiscentes aliam quam blanditiis decipiant, & ab ea matrimonii promissione concubitus impetrent, carnisque desiderio & appetitu impleto, eam deserant, & apud juvenes hac propter gloriose sese efferant. Ideoque Deum injunxisse pellicienti, ut dotando eam sibi dotaret in uxorem, & per nuptias eam acciperet, licet non ejusdem cum ipso esset status. Et Pater ejus non dabit ei ullam dotem muliebrem, vel ulla dotalia ornamenta. Sin vero contingat, ut puella seducta dignior sit seducente, ideoque pater eam illi dare renuat, si vel illam ducere vellet, tunc vir pecuniam pendito puella patri, prout est dos virginum, in Deuteronomio, ubi de apprehendente, expressa, quia coram juvenibus eam corruptit & profanavit. Et patri tunc necesse est dotem & dona multiplicare. Decens autem est, ut hoc persolvat pelliciens. Sed quia illa etiam peccavit hac in re, non ab illa, sed a patre ejus pendet nuptiarum scriptura. Pergit fol. 381. i. ad Deut. xxii. 28. 29. Si vero non fiat per modum seductionis sed violentiæ, & testes testentur, וְאִם כֹּחַ אִשָּׁה אֲחֻזָּהּ quod vim ei intulerit, tunc dabit patri puella quinquaginta siclos argenteos &c. Quia neque matrimonium, neque dona ei promissit, quemadmodum prior, pelliciens puellam, אִם כֹּחַ אִשָּׁה אֲחֻזָּהּ sed vi apprehendit eam; ideoque lex hanc geminam ei multam imperat, ut respectu donorum patri puella solvat quinquaginta siclos argenteos, & respectu promissi matrimonii, ut accipiat eam in uxorem; & ne unquam eam repudiet, ideo precepit, ut non dimittat eam omnibus diebus suis.

XII. Recte recedit Abarbenel ab eorum Hebræorum sententia, qui priore lege Exod. xxii. 16. tantum de multa nomine virginitatis ereptæ solvenda, non autem de uxore ducenda, præceptum contineri volunt; quæ etiam sententia videtur Chaldæorum Interpretum Hierosolymitani & Pseudo-Jonathanis, nec non Arabum Saadiæ & Erpeniani: ita ut si uterque velit, nuptiis jungantur, si vero ipse aut puella, aut puellæ pater renueret, multam velut dotem virginali patri persolveret, Deut. xxii. 29. expressam;

pressam; si vero illectam puellam duxisset, eam pro more dotaret. Addunt, cum, qui virginem vi compresserat, debuisset eam ducere, & multam solvere, sive cœca illa esset, sive clauda, sive leprosa, sine dote virginali, quam minorem 50 siclis argenteis, seu 200 Zuzis sive denariis, non fuisse constitutam tradunt. Auctores citatos vide sis apud Doctissimum Seldenum in *Uxore Ebraica*,

XIII. Id profecto ex omnibus circumstantiis liquet, Sapientissimum Legislatorem graviore pœna afficere *apprehendentem*, sive eum, qui *vi comprimit* puellam, quam qui *blandis verbis eam allicit*, cum hoc in casu culpa quoque sit in puella, quod seduci se sit passa. Neque tamen in viri pellicientis arbitrio positum fuit, an ipsam ducere vellet, aut in puellæ potestate, quæ stupratoris mores novit, qui ei postea displicere non debent, & volens se libidini ejus subjecit, cum solius patris arbitrio legislator illud reliquerit ob patriam potestatem, dilertis hinc verbis commate 17. *Si plane renuet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout est dos virginum, vel juxta modum dotis virginum, Seb. Castal. vertit, ut feri dos virginum.* Et quamvis diligenter & accurate inquirendum sit, an stuprator matrimonium promiserit, quo casu vitiatam ducere adhuc magis obligatus est, æquitas tamen exigit, ut unusquisque sibi matrimonio jungat, cui virginitatis honorem abstulit, cum ablati restitutio sit juris naturalis. Ideoque Vulgata versio, quam sequitur Lucas Osiander, hæc duo sigillatim expressit, *dotabit eam, & habebit eam in uxorem.* Biblia Tigurina, Lat. & Germ. L. Jud. & Pellic: *donatione donabit eam, (eritque) ei uxor.* Bibl. Germ. Norimbergæ impressa an. 1482. *er hemo; gengabe sp und hab sp zu einem weib.* Pariter Luth & Piscator. Anglicana; *he shal surely endow her to be his wife / q. d. ita dotabit, ut uxor ejus esse possit legitima.* Italica Diodati; *Se alcuno haurà sodotta una vergine, laquale non sia sposata, e sarà giaciuto con lei, del tutto dotila, e prendalasi per moglie.* Reliquæ versiones licet id non ita exprimant, innuunt tamen. Fr. Junius in *Analytica Explic.* Exodi dicit: *Lex est, si quis pellegerit virginem eamque compresserit, ut dotet eam, & uxorem ducat, v. 16. sin parentes puella renuerint, dotem præstet pro conditione persone v. 17.* Quæ etiam Calvinii explicatio est.

XIV. Ideoque meo judicio, in Exodo, pellicenti virginem injungitur, ut eam secundum facultates suas, & puellæ statum atque dignitatem *dotet simulque ducat*, etiamsi ope & dignitate
fit

fit inferior, nec a focero dotem exigat; ut eam tamen ob injuriam illatam, tolerante Deo repudium & divortium, dimittere posset, quia & ipsa omni culpa non carebat; Si vero pater ei dare renuat, tantam pecuniæ summam, quantam dotis loco a patre accepisset, & quantam ille dare potest, numerare tenetur. Sed in Deuteronomio comprimenti sive apprehendenti virginem mandatum est, ut vitiatam duceret, dotem ei assignaret, & insuper patri, cujus est liberos matrimonio collocare, & cui nunc injuria est illata, 50 siclorum argenteorum mulctam solveret, quam Pellicanus alteram dotem vocat qui addit *vir solvere non valens, servitio compensabit pecuniam*. Denique utcunque matrimonium caderet, omnes molestias, quas ab uxore, injuriæ illatæ causa, esset percepturus, devoraret, utpote quam *nunquam dimittere* potuit (כִּי נָשָׂא דָּאָתָא דְּבִיבְרָא דְּרֵיבְרָא, dato libello repudii, addit Targum Uzielidi tributum,) sed *omnibus diebus vita retinere* debuit. Semper enim puellam, quam in uxorem accipere compellitur, odio haberet, & nulla causa existente repudiaret, ideoque isto privilegio dimittendi, quo prior pelliciens cum cæteris gaudebat, privatus est.

XV. Ut dotem a mulcta 50 siclorum patri solvendorum Deut. xxii. 29. distinguam, suadent celebriores Hebræorum Magistri, qui non *ex ipsa lege*, sed ex majorum institutis taxationem dotis manasse, in lege autem de dote tantum virginis compressæ cautum volunt. Et Philo *lib. de special. legibus*, Si quis, inquit, raptam vitiaverit, ducatur ad iudices. Tum si pater violata superfuerit, agat cum vitiatore de sponsalibus; quæ si recusarit, mulctetur pecuniis in dotem puella nuptura alteri; quod si assenserit, sine dilatione ducat eam, assignata dote nihilominus. Quod etiam suo calculo probant Gerhardus *Comment. ad Deut.* & Henr. Brouwer in celebri tractatu *de jure Connubiorum lib. I. Cap. xxvi. §. 17. præter dotem, patri vitiata quinquaginta siclos argenteos fuisse solvandos*. Qui vero mitigant pœnam, alterutrum pellicienti eligendum volunt. Quemadmodum Grotius annotat ad Deut. xxii. 28. 29. *Qui pellexit, si eam permittitur uxorem ducere, non dat dotem, nec dimittere vetatur*. Ad Exod. xxii. 16. differt hæc facti species ab illa, quæ est Deut. xli. 28. 29. *ibi matrimonium cum mulcta imponitur*. Hic patri virginis optio datur mulctæ aut matrimonii. Rectissime Grotius inter duas istas leges differentiam agnoscit, atque in Exodo non stupratori, qui ad matrimonium & mulctam erat obligatus, sed soli patri utriusque optionem adscribit, quæ tamen pro-

pro-

procul omni dubio in Deuteronomio venit tubintelligenda, si pater filiam stupratori dare nolit, ut tunc æque dotem & mulctam solvere teneatur.

XVI. Igitur non video, quo modo Jus Canonicum divinam de stupro constitutionem, quam *Decret. Greg. Lib. v. Tit. xvi. c. i.* ex capite *xxii Exodi* transcripsit, dilatare aggrediatur, quatenus & stuprata & stupratoris consensum in nuptias subnexa glossa ad *d. Cap.* exigit: *Si pater eam dare sibi voluerit, & ipsa in eum consensit, & etiam si ipse eam accipere voluerit: alias punietur; & quatenus copulativam particulam dotabit eam ET habebit in uxorem, mutavit in disjunctivam sive alternativam aut ducat, aut dotet; & denique quatenus Gregorius Papa jussit, ut stuprator condemnatus ducere stupratam, & nolens parere judicis sententiæ, excommunicetur, & post corporis coercitionem, in monasterium, ut poenitentiam agat, detrudatur, hisce verbis *Cap. 11. Pervenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro decepit: quod si verum est, quamvis esset de lege poena plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus: Ut aut, quam stupravit, uxorem habeat: aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterio, in quo agat poenitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine preceptione licentia.**

XVII. Amplexi sunt istam de alternativa particula expositionem *Jcti A. Matthæus de Criminibus ad Leg. XLVIII. Dig. Tit. III. Cap. VII. §. 17. & Carpzovius lib. 11. de Jurispr. Consist. Tit. XIV. Defin. 2. §. 9. & 240. Jus, inquit, divinum requirere utrumque, cui adsentiatur Canonicum sed in terris imperii copulativam illam juris divini (ET) in alternativam esse resolutam, & eatenus receptam. Sufficere enim alterutrum, arbitrio stupratoris optione relicta. Quin Lessius *De Justit. & Jur. 2. c. x. Sanches lib. VII. Disp. XIV. de Sacram. Matr.* cæterique Jesuitæ audacter asserunt, stupratam, quæ non decepta consensit in stuprum, etiamsi prius reluctata fuerit, nullam ob omisum virginitatis honorem, contra stupratorem suum actionem habere; cum jure naturæ, volenti non fiat injuria, nec quis cogatur refarcire damnum cupienti illatum; & voluntarii stupri ratione, ne quidem ipsi patri adversus stupratorem ullam actionem concedendam judicant, cum filia sui corporis sit domina, eoque suo jure uti possit etiam ad committendum stuprum. Quæ omnia sunt ficta præter & contra Scripturam.*

XVIII. Cla-

XVIII. Clarissima enim sunt verba legis, quæ solius patris arbitrio optionem relinquunt, & stupratori tam matrimonium, quam mulctam imponunt; nec necessitatem matrimonii sub quacunque pœna remittunt, nisi pater nuptias ipse repudiet. 2. Quamvis in Exodi Hebræo textu illa verba, ut a Vulgato versa sunt *dotabit eam & ducet eam*, non reperiantur, istum tamen sensum fundunt, & quidem majori adhuc emphasi, *dotando dotabit eam* *in uxorem* i. e. *ut sit uxor*, quasi diceret, certo & cito atque prompte ei dotem dabit & in uxorem eam accipiet. Dico certo; quia bis dicitur *dotando dotabit*, sicut Gen. 11. 17. *moriendo morietur*. Hab. 11. 3. *veniendo veniet*, id est certissime. Dico cito atque prompte, quia verbum *dotare* & *festinare* notat. *Dotabit autem in uxorem*. Litera *ל* idem significat, quod *ad* vel *in*, ac motum ad aliquid denotat, idemque valet, quod *להיות* sicut Gen. 11. 22. *ædificavit costam לְאִשָּׁה in foeminam*, i. e. *ut esset foemina*. Jud. viii. 27. Gideon aurum aptavit *in Ephod* i. e. *להיות אפוד*. Unxerunt me לְמֶלֶךְ *in regem* 2 Sam. 11. 7. Targum *ut essem rex*. Accedit, quod apud Arabes *dotare* *dotem scribere*, *dotemve sponsale mulieri mittere*, & *ita eam uxorem ducere* significet.

XIX. Sed Deut. xxii. 29. copula in ipso textu Hebræo expressa est: *Tunc dabit vir ille patri puella 50 siclos argenteos, & ei erit in uxorem*. Verum quidem est, quod *ו* *van copulativum* interdum sit disjunctiva particula, sicut Exod. xii. 5. loco *LXX* habent *et aut*. Exod. xx. 15. Cap. xx1. 15. *qui percussit patrem suum* *LXX* *et matrem suam*. com. 17. *maledicens patri suo* *LXX* *& matri sua*. Hoc autem in loco, præterquam quod nemo Interpretum Orientalium, nec quotquot mihi inspicere licuit, Occidentalium, disjunctivam conjunctionem somniaverit, contextus eam plane repudiat, quia disertis verbis dicitur, *ne potesto eam dimittere omnibus diebus suis*. Contendit quidem loco citato Ant. Matthæus, *mores & legislatorem disjungere posse, quæ Deus conjuncta voluit, quia non simpliciter Deus jubeat utrumque fieri, sed ita jubeat, si non dissentiat pater. Si igitur patri permittatur conjuncta separare, non minus id permitti magistratui, cum is pater patria sit.*

XX. Verum enimvero ut libere dicam in libera Republica, quod sentio, quamvis libenter concedam, Magistratum tanquam

B b

patrem

patrem communem statuere posse, quid expediat vel non expediat, & expensis circumstantiis alterutrum imponere, si tamen hæc ita disjungat legibus ubique, nunquam dabitur optio parenti. Et rogo, cur non fiat mentio *Seniorum civitatis* in hac controversia æque ac versibus præcedentibus Deut. xxii. 15-19. Et si enim Magistratui leges intactæ sint relinquendæ, a quo & stupratores & stupratæ, arbitraria civili pœna insuper affici possunt, quia illi commendata est Reipublicæ salus, & ea omnia, quæ ad eam pertinent, quorum causa est constitutus, non tamen parentibus omne jus & omnem potestatem, a Deo & natura in liberos concessam, eripit, sed in ordinem eos redigit, ut omnia fiant decenter, si præfractæ sua potestate abuti velint. Secus enim parentes optime norunt, quid sit e re sua, suæ familiæ & suorum liberorum.

XXI. Non possum igitur non laudare Brunnemanni sententiam *Tr. de Jure Eccles. l. II. c. xviii. §. xxvi. Solutus stuprans virginem vel viduam honestam tenetur ad dotandam & ducendam stupratam, si ei pater vult dare nuptui, quæ sententia etiam juri divino conformis Exod. 22: 28. Carpz. l. 2. Jurisp. Consist. defin. 229. n. 8. dicit alterutrum tantum in praxi obtinere. . . . Sed in nostra Ordin. Consist. præcise ducere compellitur art. 62. . . . Et hæc sententia est etiam rationi conformis &c.* Addit S. Strykius Celeberrimus hoc tempore *ICtus* in suis *Supplementis*, *Satis aquam esse Autoris (Brunnemanni) sententiam, ad refrenandos illicitos concubitus, & ad reparandam læsionem, quæ stuprata contigit; Et optandum, ut in praxi ita pronunciaretur; sed receptum, ut si stuprata matrimonium sibi insimul promissum allegare non possit, non compellatur ad eam ducendam.* Quod si toleretur in casu Exod. xxii. 16. 17. saltem in altero casu Deut. xxii. 28. 29. tolerari minime debet, nisi prægnantes causæ obstant, & nimia personarum differentia. Quemadmodum Grotius & Matthæus notant, tractu temporis Belgas duritiem divinæ legis remisisse, quod viderent illius fiducia pauperulas puellas & ancillas formæ venustate honestiorum & locupletium adolescentum connubiis insidiari. Tunc utique Magistratus suam auctoritatem interponat, necesse est, sicut aliis in negotiis. Hoc autem culpo, quod neglecta distinctione, disjunctiva sententia a Juris consultis nimia indulgentia pronunciatur, *aut ducat, aut dotet*, imo quod vix alterutrum observetur.

XXII. Apud Iudæos, ut supra vidimus, pellicenti virginem qui.

quidem optio dabatur dotandi aut ducendi stupratam, sed ab apprehendente virginem & impetu stuprante, sententia forensis exigebat, ut duceret, si ipsa scilicet paterque id vellent, & multam solveret, idque sive cæca esset, sive clauda, sive leprosa. Neque enim jus divinum remittit necessitatem nuptiarum, sub qualicunque pœna, sed absque ulla limitatione dicit, ex voluntate patris stupratam fore stupratori in uxorem omnibus diebus suis. Cui rei non refragatur regula, quæ neminem ob unicum delictum duabus vult pœnis affici, quia hic una pœna delictum sufficienter punitum non est. Si vero legi copulativæ plane locus esse nequeat, ut cum quis plures stupravit, quas uno tempore ducere non licet, aut conjugatus est, vel propinquus, illo casu copulationem dotis & nuptiarum in alternativam resolvere, necessitas jubet. Quamvis Rivetus putet, illo tempore, cum polygamia obtineret, plures ducere potuisse.

XXIII. Denique Jesuitæ infideles sunt legum divinarum interpretes, quando ipsi patri adversus stupratorem actionem eripiunt. Etsi enim filia, quæ prius reluctata, tandem plecta consensit, non possit repudiare matrimonium cum eo, qui ipsi antea non displicuit, falsissimum tamen est, ipsam corporis sui dominam esse, & jure suo uti posse, ad committendum stuprum, adeoque Patrem in stupratorem amisisse actionem; cum ipsa nativitate liberos dominio parentum natura subjectos voluerit; ut filia peccare censenda sit contra jus naturæ & divinum, si volens stuprum patitur, eo abutens, cujus pater dominus est, vel avus. Ut ut sexus foeminei fragilitatis & consilii infirmitatis etiam ratio habenda.

XXIV. Porro a stupro Jus Canonicum non satis *Raptum* distinguit, quem definit *illicitum coitum a corrumpendo dictum P. 11. Dec. Caus. XXVII. q. 2. c. 48. c. xxxvi. q. 1. c. 1. & q. 2. cap. 8. & cui Glossa pœnam imponit, quam Deus Deut. XXI. 28. 29. constituit, 50 scilicet drachmas vel siclos (quorum unus 20 obulos habet Caus. 1. q. 1. c. 23.) aut deferendam censet taxationem ad arbitrium boni viri, ut consideretur nobilitas raptæ & persona raptoris, aliæque circumstantiæ. Cum tamen neque Exod. XXI. 16. 17. neque Deut. XXI. 28. 29. de raptu agatur, sed de stupro. *Raptum* enim committit, qui foeminam vel puellam honestam libidinis satiandæ causâ violenter rapit, & secum abducit in alium locum, cujus pœna capitalis est, Cod. ix. tit. 13. Carpz. Par. 1. Pract. nova rer. Crim. q. 40.*

n. 26. 27. 28. Quæ mitigatur in *Const. Leonis xxxv.* si gladio, aliisve armis lethalibus non sit commissus. Sive renitatur puella raptui, sive assentiatur; tum enim saltem patri vis inferitur, cui invito res sua eripitur. Ejusmodi raptus innuitur a Chaldæo paraphrasta Gen. vi. 2. & censetur fuisse Dinæ Gen. xxxiv. qualis etiam fuisset Binjaminitarum, si non Seniorum, sed suo tantum consilio puellas Schiluntinas rapuissent Judic. xxi. In Lege Mosis expressa non habetur hujus delicti pœna, colligitur tamen ex Exod. xxi. 16. Deut. xxi. 23. xxxiv. 7. Annon etiam illud exemplum, quod p. 11. *Dec. Caus.* xxxvi. allegatur de raptu, *Si quis filiam cujusdam ignorante patre muneribus illexerit, & ad convivium invitaverit, finitoque convivio, virginem oppresserit,* ad stuprum referendum sit, posset dubitari. Circumstantiæ sunt expendendæ.

XXV. Sollicite igitur cavendum, ne cum raptu, qui capitali pœna afficitur, *stuprum* confundamus, quo intelligitur virginis viduæque honestæ, illegitima defloratio (addi solet, *pueri corruptio*) sive cœlibis cum ingenua virgine vel vidua honeste vivente coitus. *Vid. ff. 48. t. 5. l. 34.* Dupliciter autem juxta ante dicta committitur, vel ab eo, qui pelliciendo & persuadendo, (de quo Exod. xxi. 16. 17.) vel qui puellæ occasione arreptæ, non suasionem, neque tamen etiam proprie vi, sed ipso facto & impetu apprehensæ, neque resistenti vitium infert. Ille dotare & ducere, volente patre; hic ducere, dotare & mulctam dare, nunquamque dimittere jubebatur. Hac distinctione, quæ in verbo Dei fundatur, non observata, vario modo erratum est.

XXVI. Hinc est, quod nonnulli Jcti stupratorem, blanditiis, persuasionibus & dationibus munerum, aliisque fraudibus & fallaciis puellam ad stuprum inducentem, pœna capitis puniendum existiment, quos merito refutat Celeberrimus Carpzovius *P. 11. Pract. nov. crim. q. 68. §. 27-30.* qui violentum stuprum tunc vult gladio puniendum, si vis major & violenta coactio fuerit adhibita. Neque id tamen facile concesserim de quacunque vi adhibita, si non sit raptus, vel stuprum in quod virgo vel vidua armis coacta consenserit. Inde etiam est, quod J. Damhouder, quem allegat & improbat Carpzovius *l. c. num. 49. 50. 51.* stupratorem hoc modo pœnam evitare posse statuat, si cum alia matrimonium contraxerit, antequam stuprata reparationem injuriæ & dotationem postulaverit, quod ille jam optionem alterutram pœnam eligendi amiserit. Respondet

spondet Carpzovius, quod sua culpa optionem amiserit. Ego autem rogo, quis ei concesserit optionem? non lex divina. Et si vel optio concessa, ad alterutrum tamen tenebatur.

XXVII. Inde etiam est, quod ipse Carpzovius ejusdem *lib. & quest. num. 70. 71. 72.* hanc sententiam pronunciet, quod maritus stuprator non teneatur stupratam dotare, eo quod dotatio sit surrogata in locum matrimonii, ut cessante pœna priori principali, dum scilicet maritus stuprator uxorem ducere nequit, cesset etiam posterior pœna dotatio; item quod ex eodem fundamento non teneatur ad dotationem, si ob proximitatem sanguinis stupratam, cum qua incestus fuit commissus, in uxorem ducere nequeat. *num. 75.* Si observentur leges divinæ, earumque distinctio attendatur, paullo aliter erit judicandum. Si enim stuprator maritus vel consanguineus sit pelliciens virginem aut viduam, cessabit quidem dotatio, sed maritus stuprator & stuprata adulterii & scortationis pœnam incurrunt, sicut incestuosus pœnam incestus. Sin autem stuprator maritus vel incestuosus sit apprehendens virginem, cum aliquo impetu, sine suasionem, uterque obligatus erit eam dotare, sicut supra Carpzovius pronunciauit in alio casu *num. 49-51.* & infimul propter adulterium maritus, propter incestum incestuosus puniendus. Rivetus existimat, stupratorem conjugatum olim vel simpliciter corruptam dotare debuisse, vel etiam, quia in illo populo polygamia locum habebat, obligatum fuisse eam ducere & pro uxore habere.

XXVIII. Hinc porro est, quod Carpzovius *num. 84.* ejusdem *quest. cum. J. Damhouder* alii que citatis Ictis censeat, stupratorem puellam aut viduam dotare non teneri, si ea recuset cum stupratore inire matrimonium, hocque cum alio quopiam contrahat. Respondeo iterum, si sit plecta, concedo, quia illi displicere non debet, quod ante non displicuit. Si vero sit apprehensa impetu, Deut. *xxi. 28. 29.* dotem dare tenetur, licet pater aut puella in matrimonium consentire nolint. Addit Carpz. *num. 91-93.* quod eligendi facultatem non habeat stuprator, an velit ducere vel dotare puellam, si ei matrimonium promiserit, sed præcise ducere cogatur, si de promisso matrimonio liquido vel ex confessione stupratoris, vel aliunde constet; secus si de hoc non constet, & stuprator promissionem neget, putat ad matrimonium implendum invitum cogi non posse, stupratam tamen dotare teneri. Ast si rigide secundum leges divinas judicari debeat, ducere

& dotare tenetur, promiserit matrimonium, necne. Absolute autem ducere tenetur, si virginem aliqua vi vel cum impetu, sine suasionem apprehenderit, juxta Deut. xxii. 28. 29.

XXIX. Si quis quærat, cur cum culpa communis esset, ubi puella in stuprum consensisset, solus vir tamen puniretur? Respondet eleganter Rivetus, *utrumque quidem in foro conscientia reum fuisse coram Deo, etsi major fuerit pellicientis culpa, quam pelleræ; sed legem civilem nullam sancivisse pœnam adversus puellam, quia jam pœna non levis erat in ipso peccato, quo imminuta erat, virginitate amissa. 2. Quod ætas & muliebris sexus infirmior excusaretur, præsertim cum arte & blanditiis fuisset pelleræ. 3. quia cum esset in parentis potestate non potuerit multari pœna, cum nihil haberet in bonis, iniquum autem fuisset insontem parentem, cui facta fuerit injuria, ob eam acceptam pœnas luere. Quod si hæc omnia accurate observentur, cessabit etiam quæstio de alimentatione infantis, de qua Carpz. *quæst.* 68. num. 104. & seqq.*

XXX. Ex hisce legibus discimus etiam, semper illegitima esse conjugia, sine parentum consensu inita; de quo pauca hac occasione delibare placet, antequam hinc discedamus. Neque tantum ex honestate, sed & necessitate illum requiri, contra Pontif. & Canonistas recte tenet Carpzovius *Jurispr. Conf. lib. ii. Tit. 3. def. 39.* etiamsi sint liberi majorenes *defin. 49.* Si enim nequidem, quando copula carnalis intercessit, matrimonium potest esse ratum sine consensu parentum, jus suum urgentium, multo minus ubi adhuc puella incorrupta est. Quis enim parenti negabit illud jus in integram, quod habet in corruptam? Frustra excipiunt Pontif. ibi non agi de matrimonio jam contracto, sed de futuro, quod ea conjunctio viri cum puella, inscio patre facta, non fuerit copula conjugalis, sed stuprum. *Bell. de lib. nuptiis Cap. xix.* Cum vis argumenti illo loco nitatur paritate juris, quod pater æque habet in filiam illibatam, ac in constupratam; qui & æque promissionem factam de præsentibus, vi patriæ potestatis, irritam reddere potest ac conjugium futurum.

XXXI. Quibus conspirant leges & mandata Exod. xx. 12. xxxiv. 16. Num. xxx. 5. 6. Deut. vii. 8. Jer. xxix. 6. exempla Gen. xxiv. xxviii. Jud. xiv. 2 Sam. xiii. & alia bene multa; consilium Pauli I Cor. vii. 37. 38. atque Philonis commendatio in *tr. de Special. Leg. Si bene affectus es erga virginem, accede parentes ejus,*

si forte vivunt: sin minus, fratres, aut ἐπιτρόπῃς tutores, aut quos-
cunque in quorum est potestate: & amorem ingenue detegens pete
illius conjugium, & ne te ut indignum fastidiant. nemo enim τῶν ἐπι-
μελεσμένων τῆς παιδὸς ex puella curatoribus tam erit difficilis, ut in-
stantiores preces rejiciat. Quod & gentes naturæ ducem secutæ vi-
derunt & agnoverunt Gen. xxxiv. 8-11.

XXXII. Et si ne quidem promissio puellæ Deo facta, contra-
dicente parente, rata declaretur Num. xxx. 5. 6. quanto minus
homini facta rata esse potest? Deus votum sibi factum permittit judi-
cio patris, multo magis ei permittet promissionem inter homines fa-
ctam. Et licet promissa vel vota fierent etiam de rebus ceremoniali-
bus, ratio tamen & causa hujus legis perpetua est, ut scilicet filia sit
subjecta patri, eoque invito nihil ardui incipiat, ne peccet contra præ-
ceptum V. Decalogi. Si enim in aliis rebus liberi parentibus de-
bent obtemperare, certe in matrimonio contrahendo maxime de-
bent. Nugas vendunt, qui hic iterum excipiunt, legem loqui
de filiabus, quæ annos pubertatis nondum attigerint, ante quos
non habeant plenum judicium rationis, cum in textu bis addatur:
quæ in domo parentum habitat, & quæ adhuc est in ætate puellari
comm. 4. aliam autem esse rationem earum, quæ annum 12. com-
pleverint, atque de suis actibus liberis disponere possint.

XXXIII. Nam 1. phrasis illa אביה בבית in domo patris sui, non est
de impubere intelligenda, cum Hebræi, minorennium nulla esse vo-
ta, dicant, & domum patris explicent de potestate patris, licet non sit
in domo ejus. Optimus hic nobis Interpres est Abarbenel *Comment.*
in Leg. fol. 317. 2. אמר קודם שנשא וזול. אם היה בבית אביה בנעוריה רוצה לומר
in domo patris sui, in adolescentia sua, id est, antequam sit nupta;
Sapientes autem dicunt in adolescentia sua, usque ad annum duodecimum.
Vocant majorenem, quæ annum duodecimum & diem unum superavit.
Quicquid tunc vovet, si-
ve votum intelligat, si-ve non, id stabile esse, neque arbitrio patris
obnoxium volunt. Pseudo-Jonathan ita vertit: mulier quæ non
transit 12. annos. Cui tamen sententiæ calculum suum non addit
Abarbenel, sed antequam sit nupta, patrem ei imperare & votum aut
promissionem irritam reddere, censet. Pergit בי אם האשה לא היתה
בנעורה Si vero mulier non sit adolescentula in domo patris
sui, id est cælebs, cum habet virum, tunc non amplius potestatem & impe-
rium in eam habet pater. Ex quibus omnibus manifestum est, phra-
sin

fin, in domo patris esse, de cœlibatu, deque fœmina innupta, esse intelligendam. Grotius, *filia*, inquit, *donec maritum haberet*, solebat in patris manere domo.

XXXIV. 2. Phrasis altera בנעוריה quæ redditur in adolescentia sua, non est ad annos pueritiæ restringenda, quia vox נעורים infantiam, pueritiam & adolescentiam, adeoque totam teneram aetatem complectitur, cui infirmum est iudicium, quale in pueritia esse solet. Rebecca nuptura Isaac, ut hic, נעורה puella vocatur Gen. xxiv. 14. 16. 57. Josephus natus 17. annos נער puer sive adolescens vocatur Gen. xxxv. 1. 2. xl. 1. 12. Et primogeniti, qui ante Aaronis filios sacerdotio fungebantur, נעורים adolescentes vocantur Exod. xxiv. 5. Esa. xxxvii. 6. blasphemarunt נעורי מלך אשור pueri regis Assur, quod LXX vertunt οἱ πρέσβεις βασιλέως Ἀσσυρίων legati regis Assyriorum; pari modo Syrus & Arabs. Ita & Ruth נעורה puella vocatur, & quidem quadragenaria, juxta quosdam Hebræos, quod tamen incertum. confer loca, in quibus dicitur אשה נעורים uxor adolescentia Mal. ii. 15. Jes. liv. 6. & בעל נעורים maritus adolescentia Joel. i. 8.

XXXV. 3. Totus contextus Num. xxx. contrarium docet, cum trium sexus fœminini ordinum fiat mentio, nempe virginis, maritatae & viduæ ac repudiatae, nomine virginis utique etiam ea intelligetur, quæ ad pubertatis annos pervenit, vi oppositionis ad maritatum & viduam, & sufficientis enumerationis partium. Quin absurdissimum est, filiam ad pubertatis annos usque pertingentem non esse sub patria potestate. Si maritus potest irritum reddere votum uxoris suæ, cur non pater filia suæ innuptæ? an majori gaudet licentia, quæ sub patris oculo constituta est? Antiqui etiam *Canones Concilii Carthag.* iv. C. 30. q. 5. & *Concil. Tolentani* 111. Cap. 10. *Hoc sanctum* 32. q. 2. paternum consensum non ut honestum modo, sed ut necessarium requirunt. Ne dicam quod juxta Paulum Phil. iv. 8. *honestæ* non sint a mandatis divinis separanda.

XXXVI. Mirari subit, objici exemplum Esavi, sine parentum consensu uxores ducentis Gen. xxvi. cum ille βέβηλος & profanus, nequam fuerit Heb. xii. 16. minimeque imitabilis. Et quamvis uxores vocentur, quibus cum contraxit, quia ille & nationes, inter quas degabat, eas pro uxoribus habebant, inde tamen non sequitur, Scripturam tale matrimonium habuisse ratum. Sicut 1 Cor. viii. 5. *dii multi sunt*, qui pro diis habentur. Legitimus non est consensus con-

contrahentium sine parentum consensu. Jacobus frater Esavi, data occasione, præter intentionem, plures sibi quidem sociavit, non tamen sine voluntate parentum Gen. xxvi. 11. 1. 2. Ne quidem servis olim, invitis dominis suis, uxores ducere licebat Exod. 21. 4. Lev. 25. 44. cum tamen obligatio illa inter herum & servum mere civilis, inter parentes vero & liberos sit naturalis. Paulus vult, ut parentibus liberi *in omnibus* sint subiecti Col. 3. 20. Ergo præcipue in isto negotio eis se subjiciant, quod ad gentem totam pertinet, quale sunt nuptiæ; quod uti recte docet Grotius *lib. 11. de J. B. & P. C. v. §. x.* ita sine fundamento cum, qui uxorem ducit, hac in re regimini familiari subjici, negat. Non enim solvitur potestas parentum per matrimonium autecedenter ad conjugium, sed demum post conjugium; neque tamen tunc ita solvitur, ut nihil reliqui maneat, contracto matrimonio. Interim libens Grotio assurgo, parentum consilium & judicium magis requiri, cum agitur de filia elocanda, quam de filio collocando. Quod etiam innuitur Num. xxx. 2. & magis filia emancipata parentum consensum exquirere tenetur, ob fragilitatem & consilii infirmitatem, quam filius emancipatus, & qui propriam alit familiam.

XXXVII. Æque autem matris ac patris consensus requiritur Exod. 22. 12. Deut. v. 16. Eph. vi. Col. 3. 10. Gen. 21. 21. 22. 7. 48. Judic. xiv. 2. sed dissentiente matre, illius sententia præferenda, quia vir caput est & Dominus 1 Cor. xi. 3. Gen. 3. 16. 1 Tim. ii. 12. 1 Petr. 3. 7. & præfœmina valere præsumitur judicio & prudentia: quæ etiam ratio, quod speciatim *patris* fiat mentio istis in negotiis Exod. 22. 17. Sicut autem viventibus & mortuis parentibus avo & aviæ hic honos merito defertur, ut consulantur de futuro matrimonio; ita post mortem parentum recte consuluntur fratres, proximi cognati, aut etiam affines & tutores, qui loco parentum personis dantur Gal. 4. 1. 2.

XXXVIII. Consensum suum parentes denegare possunt, si v. gr. filia nubere velit atheo, impio & profano viro; vel infideli, qui est extra Ecclesiam, qualis est gentilis, Muhammedanus, Judæus, nisi se convertant; vel hæretico, cujus hæresis fundamenta religionis evertit, qualis est Socinianorum, Pontif. Enthustiarum, Libertinorum & nonnullorum Anabaptist. si sint pertinaces; quia metuenda seductio, & spes conversionis lubrica est. Secus

C c

cum

cum Pontif. & Anabapt. contrahere liceret, exemplo Patriarcharum Gen. xxxviii. 1. s. xli. 45. 2 Sam. iiii. Videtur illud peccatum notatum esse in antediluvianis, quod sibi uxores acceperint *לדן ex omnibus* promiscue Gen. vi. 2. Vide sis Deut. vii. 3. 2 Reg. xi. 1. 2. Tim. ii. 17. 1 Cor. vii. 39. Tit. iiii. 10. 2 Joh. ii. 10. Item si filius ducere velit meretricem, vel filia nubere velit turpi viro, infamiae macula adperso, venefico & praestigiatori, quem revera talem esse, probari potest; item leproso, similive contagioso morbo laboranti, si nulla spes reparandae sanitatis adfit; nec non raptori, a quo filia abducta. Attamen non ob quoslibet proci malos mores, pater intercedere potest filiae nuptiis; neque ab eo abstinendum, qui libello famoso diffamatur, vel veneficii aut similis delicti accusatur, si probari nequeat, quia charitas malum non suspicatur 1 Cor. xiii. 5. Solum contemptum paterni consensus in sponsalibus a liberis jam contractis sufficientem parentibus dissentendi causam praebere, non immerito censet Carpovius l. ii. *Jurisp. Conf. Tit. 3. def. 57. 58.* In quibus tamen omnibus prudentiae judicis multum deferendum.

XXXIX. Parentes honesti, pii & prudentes denegati consensus rationes reddere non tenentur, si liberi sint minorenes; fecus enim tutissimum est, dissensus in honestas nuptias cautas exponere, ut constet, num illae ponderosae necne. Quod requiritur, si liberi sint majorenes, & parentes morosi, duri vel imprudentes, contra Eph. vi. 4. Quo in casu parentes consensum denegantes a liberis modeste compellendi, cognatorum & amicorum intercessio imploranda, ministri Ecclesiae in consilium advocandi, aut tandem judex & magistratus politicus implorandus; quia parentum potestas non est suprema & independens. Consule sis Voetii *Polit. Eccles. Par. 1. l. iiii. Tract. 1. Sect. iiii. c. 2. §. 4. seq.* Monendi sunt parentes, praesertim si copula carnalis accesserit, & conjuges non malae frugi sint, facti poenitentiam agant, & veniam a parentibus petant, ut non facile rescindant matrimonium, sed aequitati locum dent, ut majora scandala vitentur, & vitia ac desertae major injuria non inferatur. Cum autem pater quandoque causas dissensus proferre nequeat, nisi actionem injuriarum incurrere velit, ante laudati Jcti Brunnemanus & Strykius hanc cautelam commendant, *ut eas secreto judici Consistoriali insinuet, qui ea de re secreto inquirat. de jure Eccles. l. 11. cap. xvi. §. v.*

XL. Ita

XL. Ita vidimus maximum usum istarum legum Mosaicarum Exod. xxii. 16. 17. & Deut. xxii. 28. 29, quæ a Zeppero *Leg. Mo- saic. forens. Exposit. l. 1. c. x.* merito forensibus immutabilibus annu- merantur, quia principiis a natura inditis congruunt, & rationem habent immutabilem ac æternam, ne videlicet puellæ omiſſa vir- ginitate, & derelictæ prostibula fiant, terraque stupris inquine- tur; & quam quis contumelia affecit, eidem honorem per subse- quens matrimonii vinculum ut restituat. Hæc ratio a Sanctissi- mo, Sapientissimo & Prudentissimo Legislatore considerata, pro- cul omni dubio omnes homines ad earum observantiam semper commovere debet, consentiente Hen. Brouwero *de Jure Connub. l. 1. Cap. xxvi. §. 80.* Ideoque perperam nonnulli dicunt, Mosem non esse nostrum Magistratum, sed Judæorum in terra Canaan. Et male inquit glossa *Decr. v. Tit. xvi. l. 1. pœnam stupri secundum antiqua tempora* ibi contineri. Quasi eadem pœna nunc locum non haberet. Cum hujusmodi leges speciales non sint, terram Canaan respicien- tes, sed generales, ad nostram doctrinam quoque scriptæ. Ven- niam dabunt nostri adversarii, præcipue Ath. Vincentius, quod hac digressionem usus fuerim, quam ille instituit sæpissime inuti- lem. Quia plures casus matrimoniales explicare animum indu- ximus.

CAPUT IV.

Lex Levit. xviii. 18. duas uxores ducere prohibet.

Meditanti mihi leges Levitici xviii. de *Conjugiis. licitis*, sem- per crucem fixit comma istud 18. quod a nonnullis de duabus fororibus non ducendis, ab aliis autem de polygamia simultanea hic vetita explicatur. Diffimulare nolo, me hæcenus semper pe- pendisse in illorum sententiam, qui *sororem* strictè dictam intelli- gentes vertunt, *Mulierem ad sororem ejus ne assumito*. Sed postquam leges hæc interpretaturus omnia curatius inspexi & examinavi, argumentorum pondere convictus cum Karæis, quos sequuntur doctissimi Viri, Beza Tremellius & Junius, Rivetus, Piscator, Spanhemius, Coccejus, Heideggerus, Brouwer *de Jure Connub. l. 1. c. v. 17.* nec improbant auctores notarum Belgicarum, existi- mo polygamiam hic expressâ lege a Deo vetitam esse, quam ita verto *ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחיה Et mulie- rem (unam) ad alteram ne accipito angustia afficiendo, retegendo nu- ditatem*